

Sygn. akt IV CZ 1/18

POSTANOWIENIE

Dnia 6 lutego 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Monika Koba

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z powództwa M. O. i B.O.
przeciwko Gminie L. i Skarbowi Państwa - Prezydentowi Miasta L.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 6 lutego 2018 r.,
zażalenia strony pozwanej Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta L.
na wyrok Sądu Apelacyjnego w L.
z dnia 31 października 2017 r., sygn. akt I ACa .../17,

**oddala zażalenie i pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie.**

UZASADNIENIE

Powodowie M. O. i B. O. wnosili o zasądzenie od pozwanych - Gminy L. - Prezydenta Miasta L. oraz Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta L. solidarnie kwoty 125 979 zł tytułem nakładów poczynionych w ramach umowy dzierżawy na zabudowę części podcienia budynku na działce nr 118 przy ul. N. 32 w L. z przeznaczeniem na lokal użytkowy.

Wyrokiem z dnia 15 lipca 2016 r. Sąd Okręgowy w L. oddalił powództwo i orzekł o kosztach postępowania. Sąd Okręgowy wskazał, że strony ustaliły w treści § 2 umowy dzierżawy z dnia 10 lipca 1993 r., że po upływie okresu dzierżawy, tj. po dniu 10 lipca 2008 r. zabudowany przez dzierżawcę obiekt stanie się własnością wydzierżawiającego. Zdaniem Sądu Okręgowego takie postanowienie uzasadnia ocenę, że wszelkie nakłady – ulepszenia, jakie miał dokonać dzierżawca w celu zabudowy podcieni, po zakończeniu wiążącej strony umowy miały przejść oddającego rzecz do używania bez obowiązku zapłaty za nie. Sąd Okręgowy wskazał także, że strony uznały obowiązek zwrotu nakładów za uzasadniony jedynie wyjątkowo, w treści § 9 umowy wyliczając enumeratywnie te przypadki, do których nie zalicza się stan rozpatrywany w niniejszej sprawie. Ostatecznie Sąd przyjął, że powodowie nie mogą domagać się zwrotu nakładów poczynionych na nieruchomości przy ul. N. 32, ponieważ stały się one własnością wydzierżawiającego.

Na skutek apelacji powodów Sąd Apelacyjny w L. wyrokiem z dnia 31 października 2017 r. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia z powodu nierozpoznania przez Sąd pierwszej instancji jej istoty.

W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy błędnie uznał, że treść umowy stron wyklucza roszczenie powodów o zwrot nakładów poczynionych na przedmiotową nieruchomość, z treści § 2 umowy („...zabudowany przez Dzierżawcę obiekt stanie się własnością Wydzierżawiającego...”) nie można bowiem wyprowadzać jako zasady całkowitego zwolnienia wydzierżawiającego od dokonania zwrotu na rzecz dzierżawcy równowartości nakładów. Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, że postanowienie to nie dotyczy kwestii rozliczenia

nakładów, zawiera jedynie z góry dokonane ustalenie, że wydierżawiający zatrzyma ulepszenia, nie będzie więc już miał wyboru, o jakim mowa w art. 676 k.c. w zw. z art. 694 k.c. W ocenie Sądu Apelacyjnego nie ma podstaw do tego, aby z treści umowy wyprowadzić wniosek, iż wolą stron było odstępstwo od zasady odpłatności za zatrzymane nakłady, przewidzianej w art. 676 k.c.

Sąd Apelacyjny wskazał jednak, że dokonana ocena nie uzasadnia automatycznie uwzględnienia powództwa, ponieważ konieczne jest dokonanie analizy innych przesłanek istnienia roszczenia powodów, w tym legitymacji czynnej każdego z nich, legitymacji biernej każdego z pozwanych, rodzaju i zakresu dokonanych nakładów, ich wartości oraz podniesionego przez jednego z pozwanych zarzutu przedawnienia, czego nie uczynił Sąd Okręgowy i co świadczy o nierozpoznaniu istoty sprawy. W tym celu Sąd Apelacyjny na mocy art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego zażalenie wniósł pozwany Skarb Państwa – Prezydent Miasta L., zaskarżając go w całości. Żalący zarzucił naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. Na tej podstawie wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Artykuł 394¹ § 1¹ k.p.c., wprowadzony do kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381), umożliwił poddanie kontroli instancyjnej prawidłowości uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Charakter tego zażalenia Sąd Najwyższy poddał analizie m.in. w postanowieniach z dnia 30 stycznia 2014 r., IV CZ 118/13, nie publ.; z dnia 9 stycznia 2014 r., V CZ 77/13, nie publ., z dnia 19 grudnia 2013 r., II CZ 86/13, nie publ., z dnia 22 listopada 2013 r., II CZ 79/13, nie publ. Wskazał w nich, że rolą Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym jest zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował przyczynę uzasadniającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego i czy jego merytoryczne stanowisko uprawniało do podjęcia takiej

decyzji procesowej. Przedmiot badania dokonywanego na skutek zażalenia ogranicza zakres dopuszczalnych zarzutów i powoduje, że zażalenie powinno skupiać się na kwestionowaniu stanowiska, że wystąpiły przesłanki stosowania art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. Prawdliwość merytorycznego poglądu prawnego sądu drugiej instancji, odnoszącego się do materii będącej przedmiotem sporu w rozpoznawanej sprawie, pozostaje zasadniczo poza zakresem kontroli zażaleniowej, z wyjątkiem oceny, czy miała miejsce nieważność postępowania. Poza tym wypadkiem ocena dokonywana przez Sąd Najwyższy przy rozpatrywaniu zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. powinna mieć charakter formalny, skupiający się na ustanowionych w art. 386 § 4 k.p.c. przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w merytoryczne kompetencje sądu, który wydał orzeczenie kasatoryjne w postępowaniu apelacyjnym. Oznacza to, że Sąd Najwyższy sprawdza jedynie, czy - w świetle zapatrywań prawnych przytoczonych jako podstawa rozstrzygnięcia - uzasadnione jest stanowisko o wystąpieniu przesłanek do wydania przez sąd odwoławczy orzeczenia uchylającego wyrok (postanowienie) i nakazującego ponowne rozpoznanie sprawy.

Analiza uzasadnienia prowadzi do wniosku, że Sąd Apelacyjny właściwie zinterpretował przesłanki orzeczenia kasatoryjnego ujęte w art. 386 § 4 k.p.c. Przepis ten jasno wskazuje, że poza wypadkami określonymi w § 2 i 3, chodzi w nim o sytuację, w której doszło do nierozpoznania istoty sprawy albo w której wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

W wyniku utrwalonej wykładni nierozpoznanie istoty sprawy rozumiane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, do czego doszło z powodu bezpodstawnego przyjęcia, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936/315; z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635.; a także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, LEX nr 50750, z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999/1/22, z dnia 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, LEX nr 519260; z dnia 9 listopada 2012 r.,

IV CZ 156/12, Lex nr 1231340; z dnia 26 listopada 2012 r., I CZ 147/12, Lex nr 1284698 oraz z dnia 16 listopada 2012 r., III CZ 83/12 - publ. <http://www.sn.pl>).

W okolicznościach sprawy Sąd pierwszej instancji błędnie wyłożył treść umowy stron, bezzasadnie przyjmując, że wyklucza ona roszczenie powodów o zwrot nakładów poczynionych na nieruchomość. Bezpodstawne stwierdzenie, że istnieją materialnoprawne przesłanki unicestwiającego dochodzone roszczenie było równoznaczne z nierozpoznanie istoty sprawy, ponieważ Sąd pierwszej instancji w konsekwencji nie zbadał ani tego, który z pozwanych jest legitymowany biernie w niniejszej sprawie, ani rodzaju, zakresu i wartości dokonanych nakładów, ani zasadności zgłoszonego przez jednego z pozwanych zarzutu przedawnienia. Przerzucenie ciężaru dokonania wszystkich tych czynności na sąd odwoławczy skutkowałoby faktycznym ograniczeniem rozpoznania sprawy do jednej instancji i pozbawieniem powodów możliwości poddania oceny rozstrzygnięcia właściwej kontroli instancyjnej. Dodatkowo zaś uwzględnienie zażalenia w sytuacji, kiedy wniósł je tylko jeden z pozwanych, pomiędzy którymi nie zachodzi stosunek uzasadniający przyjęcie skuteczności jego działań wobec drugiego pozwanego, doprowadziłoby do skutku sprzecznego z celem wprowadzenia zażalenia na uchylenie orzeczenia – spowodowałby rozdzielenie instancyjne rozpoznawania sprawy w stosunku do każdego z pozwanych, a w rezultacie spowolnienie, a nie przyspieszenie jej rozstrzygnięcia.

W konsekwencji zażalenie pozwanego Skarbu Państwa należało oddalić na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. Orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego realizuje zasadę przewidzianą w art. 108 § 1 w zw. z art. 394¹ § 3, art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c.

kc

aj

